

2023-11-17

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: ALLM 2023/200

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

och ju.L5@regeringskansliet.se.

Diarienummer Ju2023/01620

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ BETÄNKANDET OM FÖRSTÄRKT SKYDD FÖR DEN PERSONLIGA INTEGRITETEN, SOU 2023:37

Sammanfattning

De förslag som Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker bidrar till det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, utifrån alla individers rätt och möjlighet till kroppslig integritet, samt det femte jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd hälsa. Dessa förslag stärker arbetet med att nå målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, med särskilt fokus på arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.¹

Vårt yttrande är avgränsat till de frågor som rör myndighetens verksamhetsområde.

Jämställdhetsmyndigheten gör följande bedömning av förslagen:

- Tillstyrker förslaget att inte kriminalisera oskuldsintyg. Myndigheten vill dock understryka vikten av att arbetet med att motverka dessa intyg behöver utvecklas.
- Tillstyrker förslaget att kriminalisera oskuldskontroller.
- Tillstyrker förslaget att kriminalisera oskuldsingrepp, men motsätter oss bedömningen att bestämmelsen bör placeras i lag (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor.
- Tillstyrker förslaget att utvidga utreseförbudet till att inkludera situationer när ett barn riskerar att föras utomlands för att utsättas för oskuldskontroll eller oskuldsingrepp.
- Tillstyrker förslaget att kriminalisera underlåtenhet att avslöja brott. Men framhåller att det fortfarande föreligger oklarheter kring sekretessbrytande regler för yrkesverksamma som behöver förtydligas.
- Motsätter oss utredningens förslag att inte kriminalisera omvändelseförsök. En sådan kriminalisering skulle kunna utformas i likhet med fridskränkningssbrotten och brottet hedersförtryck.

¹ Skr. 2016/17:10

Synpunkter enligt utredningens disposition

8. Förslag till åtgärder mot otillbörlig kontroll av flickors och kvinnors sexualitet

8.3.3 Intygande av sexuell oskuld bör inte kriminaliseras

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att utfärdande av oskuld-intyg inte ska kriminaliseras. Det är idag inte möjligt för hälso- och sjukvårdspersonal att utfärda sådana intyg, då det anses strida mot vetenskap och beprövad erfarenhet. Socialstyrelsens information behöver dock spridas i större utsträckning och mer systematiskt. Informationen behöver även uppdateras vid behov. Personer som utfärdar intyg utanför hälso- och sjukvården omfattas inte av kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet. Därför är det viktigt att motverka även dessa intyg. Intygen kan utgöra förberedelse till barnåktenskap- eller tvångsåktenskapsbrott, utöver den grundläggande problematiken att flickor och kvinnor inte anses ha rätt till sin egen kropp.

8.4 Utformningen av straffbestämmelsen avseende oskuldskontroller

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker en kriminalisering av oskuldskontroller.

8.5 Utformningen av straffbestämmelsen avseende oskuldsingrepp

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att kriminalisera oskuldsingrepp, men är kritiska till att den gränsdragningsproblematik som kan uppstå mellan intimkirurgi, oskuldsingrepp och könsstympling inte tydligare klargörs. Vi motsätter oss mot bakgrund av denna gränsdragningsproblematik, utredningens förslag, att oskuldsingrepp ska inkluderas som ett särreglerat brott i lag med förbud mot könsstympling av kvinnor. Istället bör bestämmelsen ligga i anslutning till den föreslagna straffbestämmelsen avseende oskuldskontroller.

Jämställdhetsmyndigheten har i slutredovisningen av ett regeringsuppdrag rörande arbete mot könsstympling av flickor och kvinnor identifierat legala hinder mot att kunna förebygga och bekämpa könsstympling.² Två av dessa hinder går att koppla till oskuldsingrepp:

- Det finns en gränsdragningsproblematik mellan intimkirurgi, oskuldsoperationer och könsstympling som skapar en otydlighet eftersom det förutsätter att en läkare behöver göra en bedömning av syftet med ingreppet. Exempelvis om det handlar om en försnävningsoperation av estetiska skäl eller om syftet är att ”återställa” oskulden. Det föreslagna brottet skulle även i vissa fall kunna bedömas utgöra könsstympling, där det sedan tidigare, finns en överlappning mellan lydelse i könsstymplingslagen och flera av de ingrepp som omfattas av lag (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar.
- Nuvarande rekvisit, i lag med förbud mot könsstympling av kvinnor, är för snäva. Bestämmelsen bör formuleras i likhet med den internationellt erkända definitionen, som utöver skada i de yttre könsorganen också inkluderar alla icke-medicinska ingrepp i de kvinnliga könsorganen. Exempel på dessa är prickning,

² Jämställdhetsmyndigheten (2023) Från förebyggande till brottsbekämpande- Hela kedjan behövs

bränning, skrapning och ingrepp som syftar till att åsamka skada på de inre könsorganen (jfr. Gishiri³). Myndigheten rekommenderar även att ”flickor” bör läggas till i namnet på lagen eftersom det främst är flickor under 15 år som utsätts.⁴

Det är viktigt att brottet kan inkluderas i brottsrubriceringen hedersförtryck, något som inte blir möjligt om bestämmelsen placeras i nu föreslagen lag. Detta utifrån att även oskuldsingrepp kan utföras som en kontrollmekanism i förhållande till flickor och kvinnors sexualitet, som ett led i att bevara familjens, släktens eller liknande grupps heder.

Jämställdhetsmyndigheten motsätter oss vidare utredningens bedömning att oskuldsingrepp inte med självklarhet anses gå emot vetenskap och beprövad erfarenhet. Oskuldsingrepp handlar – i likhet med oskuldskontroller – om att undersöka och återställa en mödomshinna som inte existerar.

Att enbart förbjuda oskuldskontroller och oskuldsingrepp kommer inte att minska flickor och kvinnors utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck. Flickor och kvinnor kan ofta genomgå dessa kontroller och ingrepp på grund av rädsla för konsekvenser från kollektivet – som föräldrar, familj och släkt – om oskulden inte kan bevisas. Myten om mödomshinnan bidrar till att upprätthålla kontrollen över flickor och kvinnors sexualitet, men den är långt ifrån det enda sättet att kontrollera någons sexualitet i en hederskontext. Det är därför viktigt att samtidigt utbilda och sprida information till hälso- och sjukvårdspersonal hur de kan agera till stöd och skydd för utsatta flickor och kvinnor för att inte försätta dessa individer i än större risk. Vidare är det viktigt att relevanta aktörer i samhället långsiktigt och hållbart förebygger och bekämpar dessa föreställningar om flickors och kvinnors sexualitet.

8.9 Utvidgning av grunderna för utreseförbud enligt LVU

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att utvidga utreseförbudet till att inkludera oskuldsingrepp och oskuldskontroller. Detta bör ske tillsammans med utredningens förslag om ett utvidgat utreseförbud.⁵

9. Underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnnäktenskapsbrott

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att kriminalisera av underlåtenhet att avslöja barnnäktenskaps- eller äktenskapstvångsbrott. Det föreligger dock fortfarande oklarheter kopplat till de sekretessbrytande bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (OSL). Detta kan föranleda bedömningssvårigheter för yrkesverksamma inom socialtjänst och hälso- och sjukvård när det kommer till möjligheten att anmäla begångna och förestående brott till polisen. Det kan därför finnas anledning att tydliggöra bestämmelserna 10 kap. 21 § och 10 kap. 23 § OSL. Jämställdhetsmyndigheten har även tidigare påtalat detta i förhållande till barnnäktenskapsbrott.⁶

³ https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1097928/NGA_CPIN_Female_genital_mutilation_July_2022.pdf

⁴ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>

⁵ Ds. 2022:9.

⁶ Jämställdhetsmyndighetens remissvar på promemorian ”Ett utvidgat utreseförbud för barn” Ds. 2022:9

14. Åtgärder mot omvändelseförsök

Jämställdhetsmyndigheten motsätter oss utredningens bedömning att inte kriminalisera omvändelseförsök. Som utredningen konstaterar är detta en kriminalisering som kan få stort signalvärde när det gäller försök att ändra personers sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Det borde vara möjligt att omfatta flera gärningar som faller inom ramen för omvändelseförsök, med inspiration från brottsrubriceringarna rörande hedersförtryck, fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och barnfridsbrott. Det skulle också markera allvarlighetsgraden i de brott som begås mot hbtqi-personer i omvändelsesyfte.

I SOU 2020:57 fördes ett liknande resonemang, som i denna utredning, kring införande av ett särskilt hedersbrott, där redan befintliga straffbestämmelser var tillämplbara på många former av gärningar som ger uttryck för hedersrelaterat våld och förtryck. Den utredningen landade ändå i att det fanns ett behov av att markera ytterligare i straffsystemet att hedersrelaterat våld och förtryck är oacceptabelt. Dessutom att det behöver införas en särskild brottstyp som tar sikte på hedersrelaterade gärningar.⁷

Trots att omvändelseförsök redan idag kan omfattas av flera kriminaliserade enskilda gärningar ser Jämställdhetsmyndigheten att en bestämmelse med inspiration från fridskränkingsbrotten och hedersförtryck kan markera allvarlighetsgraden för brott som begås mot hbtq-personer i omvändelsesyfte. En sådan utformning av omvändelseförsök skulle inkludera flera av de gärningar som kan begås inom ramen för de fyra olika typer av omvändelseförsök som utredningen lyfter.⁸

Det är viktigt att samhället arbetar aktivt för att förebygga och bekämpa brott som begås mot hbtq-personer, på samma sätt som när det gäller arbetet mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Det krävs ytterligare ansträngningar för att bekämpa utsatthet och öka medvetenheten om hur olika typer av utsattheter kan samverka, exempelvis den särskilda utsatthet det innebär att som hbtqi-person leva i en hederskontext.

Övrigt

Ny lagstiftning, kunskap och vägledning som tas fram behöver implementeras, följas upp och utvärderas.

⁷ SOU 2020:57 s. 158 och Jämställdhetsmyndighetens remissvar

⁸ 1. metoder som riktas direkt mot kroppen, såsom hormonbehandling och kirurgiska ingrepp ("kroppspåverkande metoder"),

2. metoder som liknar eller är hämtade från samtalsterapi, tolvstegs programmet och liknande ("terapiinriktade metoder"),

3. metoder som bygger på religiösa ritualer och andra handlingar med religiös koppling, såsom förbön, själavårdande samtal och andeutdrivning ("religiösa metoder"), samt

4. andra påverkansförsök som inte faller in under övriga kategorier, som kan sträcka sig från utfrysning och verbala övertalningsförsök till tvångsäktenskap och allvarliga våldshandlingar.

För Jämställdhetsmyndigheten

Lena Ag
Generaldirektör

Madelene Larsson
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har enhetschefen Mikael Thörn och chefsjuristen Anna Tingbäck deltagit.